

Byung-Chul Han'ın *Şiddetin Topolojisi* Kitabının Kuramsal Eleştirisi

Theoretical Critique of Byung-Chul Han's Topology of Violence

FATMA YÜCE

Samsun University

Received: 02.06.2025 | Accepted: 30.06.2025

Abstract: In The *Topology of Violence*, Byung-Chul Han analyses the concept of violence, beyond its commonly understood form, in a multidimensional structure and in dept. Emphasising that contemporary societies produce violence at structural and symbolic levels as well as physical violence, Han discusses the phases of violence from its classical forms in the archaic period to its new and invisible forms in the contemporary period. Macrophysical violence, which is a representation of the violence of negativity, is disintegrative, extroverted and open, whereas microphysical violence, which is a representation of the violence of positivity, is collective, introverted and implicit. According to Han, the reason for the crisis of world society is the sameness of everything. These similarities, which are not perceived as violence because of their positivity, are more dangerous than the violence of negativity. Jean Baudrillard has similar views with Han on the danger of positivity. However, Han criticises Baudrillard and claims that he does not understand the violence of positivity. Han's concept of the terror of sameness is similar to George Ritzer's theme of standardization. Both thinkers criticise the impoverishment of human experience and the uniformity of human experience in contemporary society by eliminating individual diversity.

Keywords: Philosophy, Violence, Topology, Terror of Sameness, McDonaldisation.

Byung-Chul Han, *Şiddetin Topolojisi* adlı eserinde şiddet kavramını, yaygın olarak anlaşılan biçiminin ötesine taşıyarak yeni anlamlar çerçevesinde çok boyutlu bir yapıda ve derinlemesine analiz etmektedir. Han, çağdaş toplumların fiziksel şiddetin yanı sıra yapısal ve simgesel düzeyde de şiddet ürettiğini vurgulayarak şiddetin arkaik dönemdeki klasik biçimlerinden çağdaş dönemdeki yeni ve görünmeyen biçimlerine kadar geçirdiği evreleri ele almaktadır. Kitaptaki biçim değiştirme sürecini makrofiziksel şiddetten mikrofiziksel şiddete evrilme şeklinde anlamak mümkündür. Olumsuzluk şiddetinin bir temsili olan makrofiziksel şiddet parçalayıcı, dışa dönük ve açıktır, buna karşılık olumluluk şiddetinin bir temsili olan mikrofiziksel şiddet toparlayıcı, içe dönük ve örtüktür. (Han, 2021, s. 78) Şiddetin mikro mantığını, aynılık mantığı (Han, 2021, s. 79) olarak açıklayan yazar, eser boyunca daha tehlikeli olduğunu düşündüğü olumluluk şiddetine dikkat çekmektedir. Yazara göre şiddetin biçim değiştirme sürecinde vurgulanması gereken en önemli nokta, onun görünmez olduğu ama asla kaybolmadığıdır. (Han, 2021, s. 9)

Han, günümüz toplumunun bunalımının sebebini her şeyin aynılaşması olarak belirginleştirmektedir. Olağanüstü halin mümkün olmadığı günümüz toplumunda yaşanan “aynılık cehennemi”(Han, 2021, s. 69) olumsuzluğun şiddetine benzemeyen özel şiddet biçimlerine neden olmaktadır. Han’a göre yapmaya-izin-olmayışın neden olduğu olumsuzluk şiddetinin yanı sıra her-şeyi-yapabilmenin neden olduğu olumluluk şiddeti de vardır. (Han, 2021, s. 88) Burada gerçekleşen olumluluk şiddeti kendini yoksunlukla ve etkinlikle değil doymuşlukla ve yorgunlukla gösterir. Sisteme içkin şiddet de denilebilecek olumluluk şiddeti, engel, yasak, dışlama veya yoksun bırakma gibi olumsuzlukların olmadığı aşırılık ve kitleselleşme kılığında ortaya çıkmaktadır. (Han, 2021, ss. 78, 88) Özgürlük, olumsuzluğu aşındırarak, aşırı bir olumlulukla birlikte aşırı hareketlilik, aşırı üretim, aşırı bolluk, aşırı birikim, aşırı tüketim, aşırı iletişim ve aşırı haber yaratmaktadır (Han, 2021, ss. 89-95). Olumlunun kitleselleşmesiyle, her şey aşırıya kaçarak amacının çok ötesine geçmekte ve sistem artık işlevsiz hale gelmektedir. Böylece “haber artık bilgilendirmez, iletişim artık iletişim sağlamaz.” (Han, 2021, s. 95) ifadesindeki paradoksal konum oluşmaktadır. Jean Baudrillard olumluluğun tehlikesi konusunda Han’la benzer görüşlere sahiptir. Ona göre olumluluk üretiminin kesintisizliği korkunç sonuçları beraberinde

getirmektedir. Olumsuzluk eleştirisi ve krize neden olurken, abartılı olumluluk eleştirisi ve krizi süzme yeteneksizliğiyle felakete neden olmaktadır. Kendi hücrelerini yutan bir olumluluk, biyolojik değişimin getireceği felaket tehlikesine maruz kalmaktadır. Ölüm itkisi değil tam tersine bir yaşamsal kopma ilkesi olan kötülük ilkesi, viral saldırıda, aşırılıkta ve paradoksta kendini göstermektedir (Baudrillard, 1995, ss. 101-102). Baudrillard, aşırı korunmaktan, aşırı sınırlandırmaktan ve anormallikten kaynaklanan olumluluk tehlikesini, toplum paradoksundan doğan yeni bir şiddet, “üçüncü tip patoloji” ve “aynılık hortlağı” olarak tanımlamaktadır. İnsanın kendi anti-korlarının kendisini yok ettiği yeni patoloji olarak görülen bu tehlikede, benzeriyle yaşayanın ölümü benzerinden olmakta ve ötekiliğin yokluğu, kavranılamaz olan virüsün mutlak ötekiliğini yaratmaktadır (Baudrillard, 1995, ss. 59-63). İki düşünürün fikirlerindeki benzerlik dikkat çekse de Han, Baudrillard’ı bastırma ve geri dönüş hakkında sorunlu bir şekilde geleneksel şemaya göre düşündüğü için eleştirmekte ve onun olumluluk şiddetini anlamadığını iddia etmektedir. Ona göre Baudrillard’ın bulaşma kuramı teklemektir. Bilgisayar virüslerinin ya da kanserin viral şiddeti, olumluluk değil, olumsuzluk şiddetidir. Günümüz çağını ise viral çağ olarak adlandırmak mümkün değildir. Günümüzün hastalıkları Burnout (tükenme) veya depresyon gibi viral olumsuzluğa dayanmayan aşırı olumluluktan yani olumluluğun şiddetinden kaynaklanan ruhsal hastalıklardır. Han immünolojik modele göre düşünen Baudrillard’ın olumluluğun şiddetini anlamadığı gibi olumluluğun patolojisini de kavrayamadığını iddia etmektedir (Han, 2021, ss. 96-97). Olumluluğu nedeniyle bizzat şiddet olarak algılanmayan bu “aynılıklar terörü” (Han, 2021, s. 80) kendini özgürlük olarak sunduğu için olumsuzluk şiddetinden daha tehlikelidir ve şiddete zannedildiği gibi çok az değil, çok fazla neden olmaktadır (Han, 2021, ss. 88, 96).

Han’ın aynılık terörü kavramı, George Ritzer’in tektipleşme (standardizasyon) temasını anımsatmaktadır. Her iki düşünür de çağdaş toplumun bireysel çeşitliliği ortadan kaldırarak, insanların tecrübelerini yoksullaştırmasını ve insan tecrübelerinde görülen tekdüzelik eğilimini eleştirmektedir. Ritzer’in *Toplumsal McDonalddlaştırılması* adlı eserinde öne sürdüğü McDonalddlaştırma kavramı Weberci akılcılaşıma temelinde çağdaş toplumun kişiyi verimlilik, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik ve denetim ilkeleleriyle demir kafese hapsedmesini konu edinmektedir (Ritzer, 2011, ss. 34-37,

69-178). Bu ilkeler sistemin başarıya ulaşmasını sağlarken, kişilerin önceden belirlenmiş mekanik süreçlerle belirli bir rutin kapsamında standartlaşmasına neden olmaktadır. Bu durum robotlaşarak montaj hattının bir parçası haline gelen ve emeğine yabancılaşan işçinin durumuna benzemektedir. McDonaldlaşmanın kârın artırılması gibi kapitalist faydalarına rağmen kişiyi insanlıktan çıkarıcı, kendine ve emeğine yabancılaştırıcı; kişinin deneyimlerini yoksullaştırıcı ve sınırlandırıcı olumsuz yönleri bulunmaktadır (Ritzer, 2011, ss. 41-43). Weber, akılcılaştırılmış sistemlerin kişiyi demir kafese hapsedeceği, gittikçe yaygınlaşarak kişilerin bir dizi akılcı yapı içinde kilitlenip kalmasına neden olacağı ve böylece insanlıktan çıkarıcı mekanik bir dönemin başlayacağı konusunda endişelidir (Ritzer, 2011, s. 51). Nitekim ona göre söz konusu sınırlandırmalar başlangıçta hafif bir pelerinken, demir bir kafese (an iron cage) dönüşmüştür (Weber demir kafes metaforunu ilk defa bu kitapta ilgili alıntıda dile getirmiştir: Weber, 1930, s. 181). Weber'in demir kafesini McDonald's lokantalarına uyarlayan Ritzer de benzer endişeyle ve McDonaldlaşma kavramı katkısıyla standartlaşma tehlikesini ele almaktadır. Han da aynılık terörü ve şeffaflık şiddeti kavramlarıyla benzer endişeleri yansıtmaktadır. Han başarı ve performans toplumunun kişiyi özgür bırakarak aynılık terörüne hapsettiğini ve çağdaş toplumun şeffaflık talebiyle farklılıkları yok ederek her şeyi aşırı aynılığa esir ettiğini iddia etmektedir. Han'a göre "Şeffaflığın politikası, bir Aynılık Diktatörlüğü'dür." (Han, 2021, s. 105). Olumluluk toplumu olan şeffaf toplum her şeyi aynılıkta düzleştirmekte ve makinelerin gösterebileceği şeffaflığı insandan beklemektedir (Han, 2021, ss. 103-105). Han, başarı ve performans bekleyen rasyonelleşmenin içsel baskıya dönüşerek kişinin kendine dönük şiddetine neden olduğunu ve ötekinin olmadığı kişinin kendisiyle savaşında kazananın olmayacağını iddia etmektedir. Çünkü o hem fail hem kurbandır (Han, 2021, ss. 126, 131). Kendi kendisini sömüren, tükenmiş ve mekanikleşen çağdaş özne, artık ölemeyecek kadar canlı ve yaşayamayacak kadar ölüdür (Han, 2021, s. 134). Sonuç olarak, Ritzer'in dışsal standartlaşmayı esas alan McDonaldlaşma kavramını Han'ın "aynılık terörü" kavramıyla kişinin iç dünyasına taşıyarak genişlettiği ve bütünleştirdiği düşünülebilir.

Kaynaklar

Baudrillard, J. (1995). *Kötülüğün Şeffaflığı: Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme* (E. Abora & I. Ergüden, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

- Han, B.-C. (2021). *Şiddetin Topolojisi* (D. Zaptçioğlu, Çev.). Metis Yayınları.
- Ritzer, G. (2011). *Toplumun McDonalddlaştırılması: Çağdaş Toplum Yaşamının Değişim Karakteri üzerine Bir İnceleme* (Ş. S. Kaya, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Weber, M. (1930). *The Protestant Ethic and The Spirit of Capitalism* (T. Parsons, Çev.). George Allen & Unwin Ltd.

Öz: Byung-Chul Han, *Şiddetin Topolojisi* adlı eserinde şiddet kavramını, yaygın olarak anlaşılan biçiminin ötesine taşıyarak çok boyutlu bir yapıda ve derinlemesine analiz etmektedir. Han, çağdaş toplumların fiziksel şiddetin yanı sıra yapısal ve simgesel düzeyde de şiddet ürettiğini vurgulayarak şiddetin arkaik dönemdeki klasik biçimlerinden çağdaş dönemdeki yeni ve görünmeyen biçimlerine kadar geçirdiği evreleri ele almaktadır. Olumsuzluk şiddetinin bir temsili olan makrofiziksel şiddet parçalayıcı, dışa dönük ve açıktır, buna karşılık olumluluk şiddetinin bir temsili olan mikrofiziksel şiddet toparlayıcı, içe dönük ve örtüktür. Han'a göre günümüz toplumunun bunalımının sebebi her şeyin aynılaşmasıdır. Olumluluğu nedeniyle şiddet olarak algılanmayan bu aynılıklar, olumsuzluk şiddetinden daha tehlikelidir. Jean Baudrillard olumluluğun tehlikesi konusunda Han'la benzer görüşlere sahiptir. Bununla birlikte Han, Baudrillard'ı eleştirmekte ve onun olumluluk şiddetini anlamadığını iddia etmektedir. Han'ın aynılık terörü kavramı, George Ritzer'in tektipleşme temasına benzer. Her iki düşünür de çağdaş toplumun bireysel çeşitliliği ortadan kaldırarak, insanların tecrübelerini yoksullaştırmasını ve insan tecrübelerindeki tekdüzeliği eleştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Şiddet, Topoloji, Aynılık Terörü, McDonalddlaşma.

